

Богданова-Дашак І. В.,
кандидат мистецтвознавства,
науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
імені М. Т. Рильського НАН України
м. Київ, Україна

МУЗИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ ТА ОКУПАЦІЇ

Висвітлено долю вищих та середніх музичних навчальних закладів в Україні, які постраждали під час російсько-української війни у період з 2014 по 2025 рік. Дослідницьку увагу зосереджено навколо Донецької державної музичної академії імені С. Прокоф'єва та Северодонецького фахового коледжу культури і мистецтв імені С. Прокоф'єва.

Понад десятиліття ворожа армія продовжує завдавати великих і болісних втрат Українській державі, винищуючи цілі міста, ламаючи людські долі та забираючи життя, стираючи з лица землі пам'ять поколінь і традиції. Непоправних збитків спричинено сфері мистецької освіти: так, за статистикою від Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, *«станом на 25 липня 2024 року збитків зазнали 2024 заклади культури (в тому числі заклади культури, підпорядковані МКІП та іншим ЦОВВ) без урахування пам'яток культурної спадщини; з них 334 – знищені (16,5%)»* [2]. Були повністю зруйновані мистецькі коледжі в Бахмуті та Маріуполі, сплюндровані сорок вісім мистецьких шкіл, ще сімдесят дві отримали значні пошкодження (серед них – заклади у Бородянці, Харкові, Оріхові, Святогірську, в селі Одрадокам'янка Тягинської громади (Херсонщина), Маріуполі, Часовому Ярі тощо). Внаслідок обстрілів серйозних руйнувань зазнали Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, Харківський національний університет мистецтв імені І.П. Котляревського, Харківська державна академія культури, Харківська державна академія дизайну і мистецтв. Бахмутський коледж мистецтв імені І. Карабиця, Северодонецький коледж культури і мистецтв імені С. Прокоф'єва та ін.

За сухою статистикою стоїть непоправна трагедія винищення осередків української культури й мистецтва, натхненної творчості, дозвілля та освіти молоді, зникнення робочих місць викладачів, що десятиліттями передавали свою майстерність наступним поколінням майбутніх українських митців. Втрати концертних залів, цінних

інструментів, нотних бібліотек, архівів тощо не є настільки болісними, як «відтік кадрів» – педагогів студентів, які через військові дії, втрату житла, місць роботи й навчання змушені покидати рідні міста і Батьківщину. На жаль, процес культурної та освітньої еміграції набув є загрозливих масштабів. Драматичні умови існування мистецьких навчальних закладів в умовах російсько-української війни потребують ретельного вивчення та історичної фіксації, що є ключовою метою даної публікації.

Донецька державна музична академія імені Сергія Прокоф'єва розпочала свою історію 1968 року як Музично-педагогічний інститут, філія Харківського інституту мистецтв. З 1991 року заклад отримав статус консерваторії, а з 2000 року – музичної академії. За 40 років існування зі стін академії вийшли близько п'яти тисяч фахівців (за [3, с. 643]).

Катастрофічним поворотом у долі Донецької державної музичної академії став початок російської окупації Донецької області, що розпочалася 7 квітня 2014 року з утворенням так званої «Донецької народної республіки». За спогадами Олени Григорівни Антонової, яка тоді була доценткою кафедри історії музики та фольклору Донецької державної музичної академії (нині є доценткою кафедри історії світової музики НМАУ імені П. Чайковського), до травня 2014 року навчальний процес проходив у більш-менш звичному режимі. Проте вже на початку літа перед кожним постав тяжкий вибір: залишитися в окупації чи виїхати на територію, підконтрольну українській владі. Вчена рада поступово розділилася на «проукраїнську» та «проросійську» частини, а засідання трудового колективу «супроводжували» «спостерігачі» від «ДНР» з автоматами. Тож до листопада всі, хто хотів і мав можливість, поїхали з Донецька. Таким чином, Донецька державна музична академія імені Сергія Прокоф'єва стала однією з перших музичних навчальних закладів з окупованих територій, що були змушені змінити своє фактичне місце перебування та переїхати до Києва (2015). Всі викладачі Донецької музичної академії, які виїхали до України, поступово інтегрувалися до інших музичних вишів, тож у 2023 році було прийняте рішення про офіційне припинення діяльності закладу. В окупованому Донецьку лишився місцевий «аналог» втраченої академії – так звана «Донецька народна консерваторія».

Северодонецький фаховий коледж культури і мистецтв імені Сергія Прокоф'єва (раніше «Северодонецьке державне музичне училище») був заснований у 1966 році: «Від перших років існування училище поєднувало функції власне мистецького закладу освіти <...> й міського (згодом – обласного) центру музичної культури» [1, с. 258]. За спогадами директорки закладу, викладача-методиста і заслуженої діячки мистецтв України Марини Владиславівни Яворської, з 2014 року

коледж став центром духовної культури не лише Сєверодонецька, але й області (через фактичну втрату Луганської державної академії культури й мистецтв). У 2019 році заклад та його гуртожиток були якісно відремонтовані: приміщення, інструменти та чудова концертна зала справляли виключно позитивне враження на колектив та численних гостей, серед яких були провідні українські митці та музиканти. Концертні заходи, організовані силами викладачів та студентів коледжу, стали невід'ємною та улюбленою частиною культурного життя міста.

Мирне творче життя колективу Сєверодонецького фахового коледжу було знищене у лютому–березні 2022 року, коли почалися регулярні обстріли міста. Викладачі та учні масово тікали від війни та окупації. Влітку 2022 року будівля коледжу практично повністю згоріла внаслідок влучання ракети.

З весни 2022 року Сєверодонецький коледж культури і мистецтв імені С. Прокоф'єва юридично працює на базі Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради, фактично провадячи свою діяльність в *online*-форматі. Директорка Сєверодонецького коледжу культури і мистецтв М. Яворська переконана, що педагогічному колективу коледжу вдалося удосконалити навички дистанційного викладання та набути унікального досвіду в цій сфері: завдяки навчанню *online* в умовах воєнних дій та обстрілів коледж став «рятівним колом» для учнів, які виїжджають за кордон, проте все ж таки воліють отримувати освіту на Батьківщині.

Отже, викладацькі колективи українських закладів мистецької освіти продемонстрували унікальну здатність адаптуватися до нових, часто несприятливих умов роботи. У темні воєнні часи метою музикантів-освітян є збереження традицій української музичної культури. Трагічні втрати вітчизняних музичних навчальних закладів є прямими наслідками російської збройної агресії. Попри всі складнощі, пов'язані з переміщенням до інших міст, дистанційним навчанням, розпорошеністю колективу, мистецькі коледжі та академії продовжують провадити активну навчальну, концертну та творчу діяльність.

Список використаних джерел:

1. Горбунова І., Скрипник Л., Яворська М. Діяльність Сєверодонецького фахового коледжу культури і мистецтв імені Сергія Прокоф'єва від 2014 року. *Збірник статей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Культурна спадщина й ідентифікаційні процеси часів воєнного лихоліття: теоретичні та прикладні ракурси досліджень»* (Київ, 11–12 липня 2024 року) / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України ; ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ : Вид-во ІМФЕ, 2024. С. 254–262.

2. 2024 об'єкти культурної інфраструктури зазнали пошкоджень чи руйнувань через російську агресію. URL: <https://mcip.gov.ua/news/2024-obyekty-kulturnoyi-infrastruktury-zaznaly-poshkodzhen-chy-rujnuvan-cherez-rosijsku-agresiyu/>

3. Тукова Т. Донецька державна музична академія ім. С. Прокоф'єва. *Українська музична енциклопедія* / гол. редкол. Г. Скрипник ; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2006. Т. 1. С. 643.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-570-2-77>

Гаркуша В. С.,

кандидат технічних наук, доцент

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

м. Дніпро, Україна

МОТИВУЮЧІ СКУЛЬПТУРИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Період кінця XIX – початку XX ст. є початком народження авангардних ідей як в мистецтві так і в культурі у цілому. Для цього періоду також характерні урбаністичні тенденції, які в свою чергу спричинили масове будівництво однотипних багатопверхових споруд. Вулична скульптура використовується не тільки як прикраса прибудинкової території приватних будівель, вона також доречна у великих містах. Скульптура відіграє величезну роль у духовному та естетичному збагаченні міського середовища. В наш час скульптура міського ландшафту формується в умовах свободи самовираження, орієнтована на пошук та новаторство. У всі часи скульптурі було властиво зображати переважно живі істоти, особливо людей.

Скульптура – це вид мистецтва, заснований на принципі об'ємного, фізично тривимірного зображення предмета. Як правило, об'єкт зображення у скульптурі – людина; постановка її фігури у просторі, передача її руху, пози, жесту, світлотіньове моделювання, посилююча рельєфність форми, архітектонічна організація об'єму, зоровий ефект її маси, вагових відношень, вибір пропорцій, специфічних у кожному випадку, характер силуету є головними виразними засобами цього виду мистецтва [1, с. 2].

На вигляд скульптури XX ст. вплинули також зміни в оточенні людини та її способі життя. Наприклад, прості та прямолінійні форми